

Wieżki

POWIATU LEGNICKIEGO

Nr 14(58) 22 września 2010 r.

W cyklu artykułów o powiecie legnickim przybliżamy państwu różne wydarzenia i miejsca. Teraz chcielibyśmy zwrócić uwagę na trzy kamienne elementy: krzyże pokutne, kolumnę łez i rzeźbę Jana Nepomucena. Przemierzając się z miejsca na miejsce mijamy kapliczki, krzyże, rzeźby, kolumny. Często nie zauważamy tych kamiennych elementów architektury i brak nam czasu na zastanowienie się, co znaczą, i dlaczego właśnie tu stoją i kto je postawił.

Zabytki powiatu legnickiego

KRZYŻE POKUTNE

Krzyże pojednania, zwane także pokutnymi, to monolityczne, proste i surowe kamienne formy wykonane z miejscowego materiału (piaskowiec, granit, bazalt). Szacuje się, że w Europie jest ich ponad 7 tys., w Polsce 600, w tym w powiecie legnickim 35. Geneza krzyży pokutnych wiąże się ze średniowiecznym prawem zwyczajowym stosowanym w przypadku zabójstwa bliskiej osoby. Było to prawo „vendetty” lub rekompensaty – tzw. główczyzny. O ile pierwsze rozwiązanie dawało rodzinie zabitego poczucie sprawiedliwego wyroku, to drugie było dużo bardziej rozsądne. Rekompensata wiązała się bowiem ze zobowiązaniem mordercy do pokrycia kosztów pochówku i przewodu sądowego, a także lożeniem na utrzymanie i wychowanie dzieci zabitego oraz przekazanie rodzinie ustalonej kwoty pokutnej. Kolejnym aktem pokutnym było odbycie pieszej pielgrzymki do jednego z ówczesnych miejsc świętych. Natomiast na miejscu zbrodni morderca musiał wystawić własnoręcznie wykuty krzyż lub kapliczkę, jako wyraz pokuty, ku pamięci i przestrodze potomnych, stąd tak różne ich usytuowanie.

Na niektórych krzyżach pokutnych wyryte są narzędzia zbrodni lub atrybut zawodowy ofiary. Obowiązek stawiania krzyży pojednania (pokutnych) zanikł pod koniec XVI w. w wyniku wprowadzenia w 1532 r., przez cesarza Karola V, Constitutio Criminalis Carolina

Rzeźba Jana Nepomucena w Pątnówku w gminie Miłkowice.

– kodeksu karnego obejmującego prawo karne i proces karny.

KOLUMNY ŁEZ

Wyjeżdżając z Ulesia do Lipiec mijamy kamienny monolit w kształcie kolumny. Jest to najwcześniejsza na Śląsku nowożytnym pamiątka o świeckim charakterze wystawiona w miejscu publicznym. Kolumnę łez, bo taką nazwę nosi piaskowcowy obelisk z reliefową dekoracją, wzniesiono na pamiątkę rozstania księcia legnicko-

brzeskiego Jerzego III z córką Dorotą Elżbietą, wyjeżdżającą do męża do Niemiec. Księżniczka poślubiła księcia Henryka z Nassen-Dillenberg i opuściła dom rodzinny.

W marcu 1664 r., w czasie wystawienia kolumny, miały miejsce dwa istotne wydarzenia. Pochowano w kościele św. Jana księcia legnickiego Ludwika IV – brata Jerzego III i żegnano 17-letnią księżniczkę. W maju zmarła druga żona Jerzego III, zaś w lipcu sam książę za-

kończył życie. Księżniczka Dorota Elżbieta przeżyła niewiele ponad 44 lata. Miała szesnaścioro dzieci, z których w chwili jej śmierci żyło tylko ośmiu. Tekst łaciński wyryty na kolumnie brzmi: „Tu zwolnij kroku wędrowcze i zatrzymaj się! Rozważ w sercu i w myśli lzy, którymi zwiłżyła córka dostojnego ojca Dorota Elżbieta Księżniczka Legnicy i Brzegu zaślubiona szczęśliwie dostojnemu Księciu z Nassau – Henrykowi. Podziwiał pomnik ojcowskiej miłości, zapamiętaj to miejsce, które jest święte dla dostojnego Domu Piastów, święte dla Ciebie przechodniu, święte dla następnych pokoleń. Miejsce, gdzie Jerzy III, książę Legnicy i Brzegu na Śląsku, Jego Cesarsko-Królewskiej Mości tajny radca, podskarbi i naj-

wyższy gubernator na obydwu Śląski – żyj szczęśliwie – powiedział Jedynej, pobłogosławił Najukochańszą i pod opieką dobrych aniołów, patronów podróży, pozwolił jej dnia 17 marca 1664 r. wyruszyć z ojczyzny do Dillenberg, żegnając się wzajemnie tysiącami uścisków, westchnień i życzeń. Uczcij i uszanuj ten stół, będący świadkiem tej wielkiej szlachetności. Jedź dalej w zdrowiu i żyj szczęśliwie.”

RZEŹBA NEPOMUCENA

W Pątnówku w gminie Miłkowice stoi przy drodze kamienny wizerunek św. Jana Nepomucena. Jest on przykładem rzeźby kultowej z początku XVIII w. i jako dzieło sztuki rzeźbiarskiej stanowi świadectwo minionej epoki. Ma wysokość 160 cm. Wykonany jest z piaskowca rzeźbionego, polichromowanego w sposób typowy dla warsztatu śląskiego w sztuce rzeźbiarskiej. Św. Jan Nepomucen urodził się w Pomuku (Nepomuk) koło Pragi. Został uznany świętym w 1729 roku. Będąc spowiednikiem królowej Zofii, mimo tortur nie wyjawiał tajemnicy spowiedzi królowi czeskiemu Wacławowi IV, który podejrzewał żonę o niewierność. Za karę król polecił utopić go w Wełtawie.

Św. Jan Nepomucen był patronem mostów, przepraw, opiekunem życia rodzinnego, orędownikiem dobrej spowiedzi, sławy i honoru. Obecnie uznawany jest za patrona ratowników. Proszono go również o obronę przed obmową, zniesławieniem i pomówieniem. Według tradycji ludowej był świętym, który chronił pola i zasiewy przed powodzią, ale także suszą. Dlatego figury Jana Nepomucena można spotkać przy drogach w sąsiedztwie mostów, rzek, ale również na placach publicznych i kościelnych oraz na skrzyżowaniach dróg.

Kolumna łez w Ulesiu.

Krzyż Pokutny w Kłębanowicach.

Krzyże pokutne powiatu legnickiego

Miejscowość	Gmina	Krzyże
Gniewomierz	Legnickie Pole	2
Golanka Dolna	Prochowice	1
Groble	Chojnów	1
Jaroszówka	Chojnów	2
Kłębanowice	Legnickie Pole	1
Kościelec	Krotoszyce	1
Mikołajowice	Legnickie Pole	2
Niedźwiedzice	Chojnów	5
Nowa Wieś Legnicka	Legnickie Pole	1
Pawlikowice	Chojnów	1
Pątnów Legnicki	Kunice	2
Rokitki	Chojnów	1
Rosochata	Kunice	3
Spalona	Kunice	1
Studnica	Miłkowice	8
Tyniec Legnicki	Ruja	1
Wągradno	Ruja	2